

OTÁZKY ROZVOJE VOJENSKOVĚDECKÉ PRÁCE V ČS. LIDOVÉ ARMÁDĚ

Cílem vojenskovevědecké práce v československé lidové armádě je rozpracovávat nejaktuálnější otázky teorie vojenské vědy, aby velitelé a štáby byli vyzbrojeni nejpokrokovějšími znalostmi, podle nich řídili a prováděli bojovou a politickou přípravu vojsk a připravovali se pro vedení boje; neustále zdokonalovat bojovou techniku a tak zabezpečovat neustálé zvyšování bojeschopnosti a připravenosti československé lidové armády.

Přístup k vojenskovevědecké práci musí být iniciativní, smělý a tvořivý, musí být rozpracovávány nové otázky z různých oborů vojenské vědy, které vznikají na základě nově se vytvářejících podmínek ve vedení ozbrojeného zápasu, kvantitativního i kvalitativního růstu bojových prostředků, ekonomické a mezinárodní politické situace.

Vojenskovevědeckou práci v naší armádě není možno rozvíjet bez theoretických základů socialistické vojenské vědy ani bez znalostí výsledků vojenské vědy buržoasních armád. Některé úspěchy ve vojenskovevědecké práci, kterých bylo dosaženo v poslední době, dávají naději, že tyto základy byly našimi generály a důstojníky zvládnuty.

Vojenskovevědecká práce v naší armádě je těsně spjata s vojenskovevědeckou prací v Sovětské armádě a v armádách ostatních lidově demokratických států. Základnou spojení je socialistická vojenská věda, která se stala společným majetkem všech armád socialistického tábora. Její metodou je dialektická metoda zkoumání všech jevů vyskytujících se ve vojenství.

Avšak rozsah vojenskovevědecké práce v armádách lidově demokratických států se od vojenskovevědecké práce v Sovětské armádě liší. Sovětská armáda má vedoucí úlohu mezi armádami socialistického tábora a účastníky varšavské smlouvy. Je armádou s nejbohatšími bojovými zkušenostmi z obrany socialistického státu. Geografická poloha a charakter světové velmoci Sovětského svazu klade před ni daleko širší a složitější úkoly v oblasti vojenské vědy, které musí řešit v celé jejich šíři. Politické a ekonomické možnosti Sovětského svazu jí pak dávají mnohem větší možnosti v otázkách vývoje, výzkumu, výroby, výcviku a přezkušování různých otázek v praxi.

Naproti tomu mají armády lidově demokratických států, co se týče rozsahu vojenskovevědecké práce, svou úlohu usnadněnu. Mohou v plné míře využívat bohatých sovětských zkušeností a nemusí se zabývat počátečními problémy vojenské vědy, které již Sovětská armáda rozpracovala. Jejich geografická poloha, hospodářské a politické podmínky, před ně nekladou tak široký komplex otázek k řešení jako v armádě sovětské.

To však neznamená, že by armády lidově demokratických států, a tedy i naše armáda nemohla a neměla přispívat k rozvoji vojenské vědy. Právě naopak. Naše armáda a ostatní armády lidově demokratických států musí přispívat k rozvoji socialistické vojenské vědy v těch oborech a otázkách, které odpovídají vojenským, ekonomickým a morálním možnostem těchto států a jejich geografické poloze.

To jsou základní znaky, kterými se od sebe odlišuje rozsah vojenskovo vědecké práce v Sovětské armádě a v ostatních armádách lidové demokratických států.

Nejvýznamnějším mezníkem v rozvoji socialistické vojenské vědy byl beze sporu XX. sjezd KSSS. Výsledky XX. sjezdu přinášejí dalekosáhlé následky do této oblasti vědecké práce. Jsou to zejména otázky kultu osobnosti a úlohy mas vojáků, dogmatismus a školometství, které nesprávně vysvětlovaly úlohu strany a lidových mas v ozbrojeném zápase, a nutně tedy musely vést k jednostranným a nevědeckým závěrům, které způsobily zastávání vojenské vědy a brzdily rozvoj vojenskovo vědecké práce. Tyto chyby vedly k tomu, že vojenskotheoretické myšlení neslo stopy bezmezného citátování, komentování, přizpůsobování jevů ozbrojeného zápasu těm nebo oněm poučkám autoritativně prosloveným v různou dobu některými osobnostmi. Tato okolnost zbavovala vojenskotheoretické pracovníky nutnosti hluboce zkoumat problémy, činila jejich práce povrchními a s vědeckého hlediska téměř bezcennými.

Historie Veliké vlastenecké války se studovala a popularisovala jen na kladných příkladech. Byl vytvářen dojem o celkovém vítězném rázu války a i závažné neúspěchy se hodnotily jako geniální strategický zámysl s dalekosáhlými následky (jako na př. otázka t. zv. »aktivní obrany« na počátku Veliké vlastenecké války).

Tyto chyby a nedostatky, které se objevily v rozvoji vojenské vědy v Sovětské armádě, musely se ovšem obrážet i v rozvoji vojenskovo vědecké práce v čs. lidové armádě. I u nás do období XX. sjezdu KSSS a celostátní konference KSČ bujela citátomanie, dogmatismus a kult osobnosti.

Tato citátomanie a dogmatismus se projevovaly v různých theoretických pracích, které byly považovány za tím vědeckější, čím více v sobě zahrnovaly citátů klasiků marxismu-leninismu v otázkách války a vojenství, bez ohledu na konkrétní podmínky. Otázky, které vyžadovaly řešení, byly přizpůsobovány a přikrašovány, aby se na ně hodil recept některé operace z druhé světové války nebo poučka pronesená některými vojenskými autoritami, zvláště Stalinem. Theoretické práce stále opakovaly známé pravdy a zásady a ukazovaly jen velmi málo problémů, které vyžadovaly řešení, a ještě méně se tímto řešením zabývaly. Přitom však velmi mnoho praktických zkušeností Sovětské armády a našich jednotek, získaných v druhé světové válce a platných doposud, nebylo zevšeobecněno a využíváno, jako na př. zkušeností z boje v zimě, z materiálního zabezpečení vojáků v zimě atd.

S otázkou dogmatismu v rozvoji vojenskovo vědecké práce velmi těsně souvisí i otázka kultu osobnosti u nás. Kult osobnosti se u nás projevil především v tom, že se o vojenskovo vědeckou práci zajímal jen úzký okruh generálů a důstojníků, že se vojenskovo vědecká práce neopírala o masovou základnu. Dále v tom, že se vědeckost nové myšlenky nebo názoru posuzovala podle autority a funkce autora a že nové myšlenky a názory nebyly podrobeny zevrubné a vědecké kritice širokého okruhu schopných generálů a důstojníků. Kult osobnosti se projevoval i v poklonkování různým autoritám tím způsobem, že chtěl-li někdo dokázat správnost a vědeckost své myšlenky, oháněl se nejvýznačnějšími autoritami dělnického hnutí, zejména Stalinem, místo aby ji vědecky zdůvodnil na základě průkazného materiálu a praktických zkušeností vojsk a štábů.

V letošním roce byla vydána řada dokumentů: usnesení XX. sjezdu KSSS, celostátní konference KSČ a směrnice k druhému pětiletému plánu rozvoje národního hospodářství, které budou mít značný vliv na další rozvoj vojenskovo vědecké práce.

Na XX. sjezdu KSSS i na celostátní konferenci KSČ bylo v referátech s. Chruščeva, Mikojana, Suslova, Novotného a jiných poukázáno na nedostatky ve vědecké práci. Příčiny nedostatků a jejich dalekosáhlé následky v oblasti vědy byly osvětleny. Referáty nehovoří sice přímo o nedostacích vojenskovo vědecké práce, ale je nepopěrné, že se kult osobnosti a chyby z toho vyplývající projeví nejvíce v oblasti společenských věd, tedy i ve vojenské vědě.

Je třeba si uvědomit, že válečné jevy jsou složité společenské jevy, které nelze zkoumat a řešit vždy stejným způsobem, i když mají mnoho společného. V boji a operaci se téměř nevyskytne situace, na niž by se hodila jakákoli šablona. Lze jen stanovit všeobecné poučky a zásady vyplývající z objektivních zákonitostí vojenské vědy. Tyto poučky a zásady jsou stanoveny na základě zkušeností z minulých válek, z bojové a operační přípravy vojsk a štábů v období mezi dvěma válkami a mají za cíl vyzbrojit velitele a štáby takovými zásadami, k nimž by se museli stejně v průběhu řešení té nebo oné konkrétní situace dopracovat. Proto ne šablona a přizpůsobování situací poučkám, nýbrž tvůrčí využití pouček a zásad, stanovených na základě praktických zkušeností k řešení té nebo oné konkrétní situace je výrazem vojenského mistrovství.

Proto má vojenskovo vědecká práce za úkol všestranným zkoumáním soubodých podmínek včas se dopracovat k nejúčelnějším způsobům a formám vedení ozbrojeného zápasu a urychleně je zavádět do výcvikové praxe vojsk, velitelů a štábů.

Přitom je nutno dbát na to, že není možno čekat na výsledky vojenskovo vědecké práce v Sovětské armádě, nýbrž společně přispět k rozvoji socialistické vojenské vědy podle vlastních konkrétních podmínek. K tomu, aby se nové výsledky staly společným majetkem všech armád socialistického tábora, je třeba organisovat daleko živější vzájemný styk, než byl dosud, a vyměňovat si navzájem informace a zkušenosti.

XX. sjezd KSSS, celostátní konference i směrnice k druhému pětiletému plánu rozvoje národního hospodářství přikládají velký význam rozvoji techniky, mechanisací, automatisaci i komplexní mechanisaci. Je tím sledován dosud nebývalý rozvoj materiální základny socialistické společnosti. Je nesporné, že se tento rys socialistické výstavby nutně musí projevit i v oblasti vojenské vědy, ve všech jejích oborech, a to proto, že rozvoj výrobních prostředků nese s sebou i rozvoj bojových prostředků, vytváření nových a zdokonalování starých bojových prostředků. Tento rozvoj působí zpětně na všechny obory vojenské vědy, tedy i na taktiku, operační umění a strategii. To pak si vynucuje příslušné změny v těchto oborech tak, aby jejich obsah a forma odpovídaly danému stupni vývoje. Armáda, která nedbá nově se vytvářících podmínek, je předem odsouzena k porážce. Z těchto skutečností pak vyplývá nezbytnost intenzivní, cílevědomé a na široké základně organisované vojenskovo vědecké práce.

Mohutný technický rozvoj však vytváří kromě nové bojové techniky i nové lidi, široké masy vojáků schopných v krátké době ovládnout i nejsložitější techniku a učinit ji tak nástrojem k dosažení válečných cílů.

Technický rozmach dává možnost neustálého zdokonalování i pomocné techniky, která sice nepůsobí přímo na protivníka, ale je prostředkem urychlujícím nebo usnadňujícím použití bojových prostředků. Do této techniky je třeba počítat techniku zabezpečující velení, dopravní techniku a p.

Není třeba tu opakovat čísla, kterých má dosáhnout rozvoj výroby v příštích letech, ale je jasné, že se spolu s tím budou vyvíjet i bojové prostředky vyžadující stále nových způsobů a forem jejich použití, což musí být vyřešeno tvůrčí vojenskovo vědeckou prací.

Ve vojenskovo vědecké práci je třeba vycházet z toho, že se formy a způsoby budoucí války v mnohém budou lišit od forem a způsobů minulé války. Je třeba počítat s tím, že ani jedna válka není opakováním války minulé, a čím rychlejší je proces historického vývoje, tím méně bude moci být využito některých zkušeností z minulosti, zejména v operačním a strategickém měřítku. To však neznamená, že zkušenosti z druhé světové války pozbyly svého významu. Není možné je opomíjet a nevyužívat jich. Avšak při jejich využívání je třeba je kriticky zkoumat na základě nových podmínek, a to nejen v oblasti vojenské vědy, ale s hlediska politické a hospodářské situace. Budoucí válka bude se pravděpodobně vyznačovat masovým použitím zbraní hromadného ničení. Tato okolnost vtiskne válečným akcím nový ráz, který dosud neměla žádná válka v minulosti. Avšak socialistická vojenská věda počítá s tím, že žádný z prostředků hromadného ničení nezmenší důležitost různých druhů ozbrojených sil a že vítězství bude dosaženo jen jejich společným úsilím a těsnou součinností.

V období mezi dvěma válkami se vojenská teorie obohacuje tak, že se zkušenosti z posledních válek přizpůsobují novým podmínkám majícím vliv na změnu rázu války. V tomto období je nejvýznamnějším zdrojem pro rozvoj vojenské vědy praxe bojové a operační přípravy vojsk a štábů, založená na shromážděných zkušenostech a na předvídaní podmínek a rázu budoucí války.

Až do nedávné doby byla u nás prováděna jen vědeckovýzkumná práce v oblasti vojenské techniky, zatím co rozvoj vojenskotheoretického myšlení byl na velmi nízké úrovni. Naši generálové a důstojníci se spokojovali tím, že přejímali zkušenosti Sovětské armády. To vedlo k tomu, že necítili potřebu jakéhokoli vojenskotheoretického myšlení, a toto myšlení zaostávalo. Rozhodné kroky, které podniklo armádní velení v minulém a letošním roce, způsobily obrat v tomto směru. Vojenskovo vědeckou prací se zabývá čím dál tím větší počet generálů a důstojníků, čímž se vytvářejí předpoklady pro její plný rozvoj.

Na daném stupni vývoje vojenskotheoretického myšlení se zcela zákonitě objevily nedostatky, které brzdí jeho rozvoj. Jsou to zejména takové nedostatky, jako je bezduché opakování pouček a zásad uvedených v řádech a předpisech anebo v různých vědeckých publikacích. Je přirozené, že taková vojenskovo vědecká práce nebohacuje vojenskou vědu a že ji nelze za vědeckou práci považovat. Na tomto úseku mohou sehrát důležitou úlohu redakce vojenských časopisů, u kterých by se mělo stát zásadou nepustit ani jednu méně hodnotnou práci do tisku.

Rovněž takový přístup k vojenskovědecké práci, kdy vypracovaný problém podléhá schvalovacímu procesu jednotlivých náčelníků, nepomáhá jejímu rozvoji, nýbrž mnohdy práci okleštuje o to nové, co tato práce přináší, a přizpůsobuje ji dosavadním oficiálním názorům, předpisům a řádům. V zájmu kvalitního zpracování je nutno, aby se důležité práce staly předmětem jednání vědeckých rad, které mohou odpovědněji posoudit, jaká je skutečná hodnota práce.

Dalším nezdravým zjevem, který nelze sloučit s vědeckou prací, je vliv různých autorit na vojenskovědeckou práci. Tato otázka je velmi těsně spojena s kultem osobnosti. I když je nutno říci, že vyšší funkcionáři mají mnohem větší přehled o potřebách armády, nelze v žádném případě potlačovat názory podřízených na otázky vojenské vědy bez zdůvodnění a průkazného materiálu a nesprávně tuto otázku spojovat s otázkou nedilné velitelské pravomoci. Je třeba vzít v úvahu, že o bytí nebo nebytí té nebo oné vědecké zásady rozhoduje nakonec nikoli soukromé mínění, nýbrž důkladně podložený vědecký důkaz nebo praxe, která je kritériem pravdy.

Rozvoj vojenskotheoretického myšlení je brzděn ještě mnoha jinými nedostatky, které jsou specifické pro každé pracoviště. Tu vyvstává velký úkol pro politické a stranické orgány, rychle odstranit překážky, které stojí v cestě rozvoji vojenskovědecké práce, podporovat novátorské a smělé myšlenky řešící otázky ozbrojeného zápasu novým způsobem a postavit se celou vahou za ty generály a důstojníky, kteří hledají nové cesty a způsoby rozvoje vojenskovědecké práce.

V současné době vystupuje do popředí ve vojenskovědecké práci řada otázek, které vyžadují, aby se jimi zabývali různě specializovaní odborníci. Je to především vyřešení problému počátečního období války a jeho vlivu na vedení válečných akcí. Není pochyby o tom, že nové bojové prostředky, zejména zbraně hromadného ničení, mohutné letectvo a raketová technika budou mít vliv na počáteční období války a vyžádají si taková opatření, která budou nejlépe odpovídat novým podmínkám. Je zejména nutné zabývat se otázkami překvapení, které hraje v počátečním období války význačnou úlohu. K správnému pochopení tohoto problému je třeba rozpracovat otázku překvapení a jeho vlivu v minulých válkách a hlavně válkách strojového období.

Všestranného zkoumání vyžaduje i otázka organizační struktury vojsk. Dosavadní formy organizace byly vytvořeny za Veliké vlastenecké války na určitém stupni historického vývoje a osvědčily se. Od té doby však výzkum v oboru organizace téměř ustrnul. V době, kdy se změnily podmínky v souvislosti s vývojem zbraní hromadného ničení, vyžaduje organizace vojsk, aby byla uvedena v soulad s formami vedení soudobé operace a boje.

V souvislosti s tímto úkolem vystupuje ve vojenskovědecké práci vedení svazků při vypuštění sborového stupně velení.

Úkolem našich odborníků je hledat takovou organizaci, která by nejlépe odpovídala i našim ekonomickým možnostem a terénním podmínkám.

Jedním z trvale platných úkolů ve vojenskovědecké práci je hledat nové formy a způsoby vedení boje a operace. Druhá světová válka přinesla ve svém výsledku jako nejúčelnější formu operace obkličovací operaci. Ve velkých obkličovacích operacích Sovětské armády byly obkličeny celé ope-

rační svazy nepřítel, mající okolo dvaceti divisí. Je třeba přezkoumat, zda za současného stavu, kdy se vojska rozmisťují na velkých prostorech, za existence zbraní hromadného ničení a za velkého rozmachu operací, budou obkličovací operace ve všech případech stejně efektivní a nestala-li se tato forma šablonou.

Různorodost operační situace, nutnost dosáhnout různých cílů, možnost použít rozmanitých prostředků nedávají předpoklad k použití vždy jedné a téže, i když velmi účinné formy. Předpokládejme, že jedním z úkolů operace je ovládnout předmostí v hloubce obrany nepřítel nebo příčný hřbet při vedení útočné operace v horách s cílem předstihnout odcházející vojska nepřítel. Za této situace se může v některých případech snaha o obkličování před splněním tohoto úkolu záporně projevit na konečném výsledku operace, protože úsilí na hlavním směru bude oslabeno.

Válečné zkušenosti Sovětské armády ukazují, že se operace vedené v různých podmínkách a různými druhy ozbrojených sil od sebe liší nejen co do formy, ale i co do obsahu, v závislosti na operační situaci. Přiznáváme-li operační a strategické situaci vzhledem k nově se vytvořivším podmínkám určitý zvláštní ráz, budou jim charakterisovány i formy a způsoby vedení operace a boje. Nalézt tyto zákonitosti znamená připravit vlastní ozbrojené síly k vedení moderní války, a to je úkolem vojenskovo vědecké práce.

Nelze opomíjet ani vědeckovýzkumnou práci v oboru vojenské techniky. Úsilí vědeckovýzkumné práce je třeba soustředit na vývoj a zavedení takové techniky, která by plně zabezpečila vojska v složitých podmínkách. Rozvoj vojenské techniky od poslední války je tak veliký, že mnohé typy techniky zastarávají ještě před zavedením do výzbroje armády. To se stalo zákonitým zejména tam, kde mnohé obory nejsou dosud důkladně prozkoumány, jako na příklad prostředky velení, raketová technika, letecká technika a p., a každý den přináší nové poznatky.

Z této vlastnosti vojenské techniky — zastarávání — je třeba vyvodit závěr, že z vědeckovýzkumné práce je nutno vymýtit v některých případech zbytečný paralelismus, koordinovat práci jednotlivých vývojových pracovišť a organisovat stále vědecké informace a vyměňování zkušeností mezi jednotlivými pracovišti.

Dobu vývoje jednotlivých typů techniky je třeba rozhodně zkrátit a při uskutečňování styku s vývojovými pracovišti Sovětské armády a ostatních armád lidově demokratických států trvat na zavedení jen nejlepší a nejvyspělejší techniky.

Dále je třeba zaměřit se na komplexní řešení důležitých otázek. Roztříštěnost vojenskovo vědecké práce, řešení všeho a stůj co stůj vede k tomu, že je mnoho problémů načatých, ale prakticky stále nedořešených. Zaměříme-li vojenskovo vědeckou práci na důležité a v dané době nejožehavější problémy tak, aby byly vyřešeny do všech důsledků a po všech stránkách, můžeme mluvit o správném zaměření vojenskovo vědecké práce v naší armádě. Proto je plán vojenskovo vědecké práce na rok 1957 zaměřen ke komplexnímu řešení důležitých úkolů.

XX. sjezd KSSS a celostátní konference KSČ pomohly značnou měrou k rozvoji vědecké práce, tedy i vojenskovědecké práce. Tím, že se nesmlouvavě postavily na obranu marxisticko-leninského stylu práce, odbourání všech nevědeckých teorií a pozůstatků minulosti, pomohly k tomu, že se současná vojenská věda dostává na skutečně vědecký základ.

Nestačí však seznámit se s výsledky jednání, nýbrž je třeba do důsledku v praxi vymýtit dogmatismus, šablonovitost, citátomanii a kult osobnosti. Jen tak lze skoncovat se stagnací socialistické vojenské vědy a uvést ji v soulad s potřebami socialistické společnosti.

Je známo, že tyto chyby minulosti zapustily hluboké kořeny v myslích generálů a důstojníků a že proces jejich odstraňování bude složitý a obtížný, a vyžádá si určitou dobu. Postupně však bude převládat nový směr, který si vynucuje uplatnění. Aby se tento proces urychlil, je třeba pomoci nejen jednotlivcům, ale i politických a stranických orgánů.

Je nesporné, že charakter budoucí války bude odlišný od všech minulých válek. Poznání tohoto charakteru, určení jeho zvláštností, odhalení a stanovení zákonitostí ve formě pouček a zásad vedení ozbrojeného zápasu, které mu budou nejlépe odpovídat, je hlavním úkolem vojenskovědecké práce. Tyto poučky a zásady však musí rychle pronikat do praktické činnosti vojsk, aby byly ověřeny a pak jich bylo znovu využito praxí. Stejně tak musí praxe dávat podněty k rozpracování theoretických otázek, které vyplynou z bojové a operační přípravy. Je nutno přijmout zásadu, že teorie a praxe jsou rub a líc jedné a téže mince a že je nelze od sebe oddělovat.

V současné době existuje velmi mnoho nedořešených problémů ve vojenské vědě, jako na příklad/použití zbraní hromadného ničení a řízených i neřízených střel, použití a význam jednotlivých druhů vojsk v soudobém boji a operaci, zahajování útočných operací i boje na připravenou obranu nepřítele bez zaujímání výchozího položení, otázky překvapení, klamání a maskování, počátečního období války, organizace vojsk, jejich materiální a technické zabezpečení, zlepšení výzbroje a výstroje u armády a j. Nelze je však řešit všechny najednou. Je důležité umět určit, co je v dané etapě výstavby armády nejdůležitější a k tomu zaměřit všechny síly a prostředky. V tomto duchu je zpracován i plán vojenskovědecké práce na rok 1957, vydaný generálním štábem čs. lidové armády. Při rozpracovávání problémů uvedených v tomto plánu se musí projevit nové cítění, duch tvůrčího hledání a iniciativy všech generálů a důstojníků, nesmiřitelnost k nedostatkům a k povrchnímu řešení, která je charakteristická pro leninský styl práce.

Velikou úlohu ve vojenskovědeckém bádání mají vojenské akademie a jiná vojenskovědecká pracoviště jako střediska vojenskovědecké práce v čs. lidové armádě. Ty se musí především zaměřit na řešení komplexních úkolů, ale mimo to musí vypracovávat i krátké svěží vědecké práce podněcující myšlení a napomáhající rychlejšímu osvojení všeho nového, co do vojenské vědy přinášejí nové podmínky.

Stejným způsobem musí k rozvoji vojenské vědy přispívat i odborný vojenský tisk. Pomáhat řešit komplexní úkoly a v krátkých pracích řešit vážné problémy současnosti i budoucnosti.

Zpracoval: kapitán Julius Medlík a kolektiv spolupracovníků